

תפילות וברכת המזון

לד. בתפילת העמידה ובברכת המזון מוסיפים "על הניסים"⁴², ואם שכח ונזכר לאחר שסיים הברכה – אינו חוזר. במקרה זה נהוג שבסוף ברכת המזון יוסיף: 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים....' וכן בסוף תפילת העמידה לפני 'יהיו לרצון...'⁴³. לה. גומרים את ההלל בברכה⁴⁴ בכל שמונת ימי החנוכה. לגבי נשים; הרמב"ם⁴⁵ פוסק שהן פטורות. (למרות שחייבות בהדלקת הנר מטעם "שאף הן היו באותו הנס"). על פי זה פוסק הרב עובדיה יוסף⁴⁶ ש'נשים מעדות המזרח פטורות מאמירת הלל, אע"פ שחייבות בנר חנוכה, ואם ירצו לקרוא ההלל בחנוכה לא תברכנה' דספק ברכות להקל. נשים אשכנזיות רשאיות לומר הלל בברכה⁴⁷, כמו בכל מצוות עשה שהזמן גרמא.

לו. בימי החנוכה אין אומרים: תחנון, 'למנצח', 'יהי רצון' שלאחר קריאת התורה, 'א-ל ארך אפים' ו'צדקתך' בשבת⁴⁸. לז. לאחר ה'הלל' בימי החול בחנוכה עולים לתורה שלושה קרואים, וקוראים בקורבנות הנשיאים של היום המתאים (שני, שלישי וכו' עד היום השביעי) בחנוכת המזבח. לכהן וללוי 'מחלקים' את קרבן הנשיא של אותו היום, ולישראל חוזרים על כל הקטע. אמנם הרמ"א⁴⁹ כתב: "יש אומרים ישראל קורא ביום שלאחריו", אולם זהו מנהג חו"ל ולא נהוג בארץ.

סעודות חנוכה

לח. לדעת מרן⁵⁰ אין מצווה מיוחדת של סעודה בחנוכה, אולם הרמ"א הוסיף: "ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות". והוסיף הרמ"א: "ונוהגים לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה, י"א שיש לאכול גבינה וחלב...". ב"ביאור הלכה" הובאה תשובת מהרש"ל "שהשמחה תהא מעורבת ובלולה בשמחת תורה ואל תבטל מקביעותך...". רצוי להרבות בסעודת שבת של חנוכה יותר משאר שבתות, וכן בראש חודש טבת⁵¹.

שבת חנוכה

לט. לכתחילה, יש להתפלל מנחה ביום שישי לפני הדלקת הנרות⁵². מ. השנה, ראש חודש טבת יחול בשבת (פרשת 'מקץ'), על כן, מלבד 'על הניסים' מוסיפים (בשבת וביום ראשון שלמחרת) בכל התפילות וברכות המזון גם 'יעלה ויבוא', וכן בשחרית הלל בברכותיה⁵³.

בקריאת התורה-מוציאים שלושה ספרי תורה וקוראים ששה קרואים בפרשת השבוע, ובס"ת השני קוראים בראש חודש ובס"ת השלישי המפטיר עולה לפרשת אותו היום של חנוכה בקרבנות הנשיאים ומפטיר 'רני ושמחי'⁵⁴, נהוג אצל בני עדות ספרד להוסיף בסוף ההפטרה פסוק ראשון ואחרון מהפטרת

שבת ור"ח "השמים כסאיי" וכן פסוק ראשון ואחרון מהפטרת "מחר חודש", א"א אב הרחמים וכן מוסיפים 'אתה יצרת...' במוסף.

אבלות בחנוכה

- א. ימי החנוכה לא מפסיקים את האבלות ונמנים למניין אבלות.
ב. אבל יכול להדליק נרות בבית הכנסת, אך האשכנזים וחלק מהספרדים⁵⁵ החמירו שלא ידליק ביום הראשון משום שאין לאבֵּל לברך ברכת שהחיינו, אך בביתו כן ידליק עם ברכת שהחיינו⁵⁶.
ג. אבל, על פי מנהגו, יוכל לגשת כשליח ציבור בתפילות מנחה וערבית בהם אין 'הלל'.
ד. לאשכנזים, ישנה מחלוקת לגבי אמירת הלל בבית האבל, אך בכל מקרה, האבל עצמו לא יאמר⁵⁷, ואצל בני עדות ספרד יאמרו גם הקהל וגם האבל⁵⁸.

לוח זמנים לחנוכה תש"ף (הדלקת נר ראשון)

על פי הרב טוקצינסקי, אופק ירושלים:
פלג המנחה (הזמן המוקדם ביותר להדלקת נרות, בעת הצורך):
אשכנז 15:40 ספרדים 15:56
שקיעת החמה (זמן הדלקת נרות לשיטת הגר"א): 16:48
צאת הכוכבים (זמן ההדלקה לשיטות אחרות): 17:08

עשרה בטבת

"יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות"⁶⁰

א. עשרה בטבת הוא אחד מארבעת הצומות, שמקורם בדברי הנביאים⁶¹ זכר לחורבן בית מקדשנו. בעשרה בטבת החל המצור על ירושלים על ידי נבוכדנצר מלך בבל.

ב. על פי הסוגיה במסכת ראש השנה⁶², בתעניות הנ"ל, למעט תשעה באב "שהוכפלו בו צרות", אנו מבחינים בשלושה מצבים: "בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין". נחלקו הראשונים בהגדרת המושגים "שלום" ו"שמד", אולם לדעת רובם, מצבנו כיום הוא "אין שמד ואין שלום", ועל כן, עקרונית "רצו מתענין, רצו אין מתענין", אולם כתב ה'משנה ברורה': "כתבו הפוסקים דעכשיו כבר רצו וקבלו עליהן כלל ישראל מדור דור, ואסור לפרוץ גדר", ולכן נפסק בשולחן ערוך⁶³: "הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר".

ג. מכיוון שחיוב התענית בעשרה בטבת נובע מהסכמה מרצון של העם - "בשעה שרצו וקבלו עליהם לצום בכל הארבע תעניות, לא קבלו עליהם שיהיו בחומר תענית ציבור כתשעה באב"⁶⁴.

ד. אחד ההבדלים הוא משך התענית; בתשעה באב התענית היא מערב עד ערב, ואילו בעשרה בטבת, התענית מתחילה בעלות השחר: 05:05 (90 דקות לפני הזריחה) / 05:32 (72 דק') ומסתיימת בצאת הכוכבים 17:14 מותר לאכול קודם עלות השחר רק אם התנה על כך לפני שהלך לישון. לפי הרמ"א - שתיה מותרת גם ללא תנאי⁶⁵.
ה. הבדל נוסף הוא, בעניין האיסורים ביום התענית. בניגוד לתשעה באב האסור בחמשה דברים; אכילה ושתיה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המיטה, עשרה בטבת אסור רק באכילה ושתיה. אמנם, ה'משנה ברורה'⁶⁶ כתב: "ובעל נפש יחמיר בכולן כמו בתשעה באב", וכן יש פוסקים האוסרים רחצה במים חמים, אולם מעיקר הדין הכל מותר.

ו. בעניין צחצוח שיניים ושטיפת הפה, כתב בשולחן ערוך: "מי שדרכו לרחוץ פיו בתענית ציבור, לא כשר למיעבד הכי"⁶⁷, והוסיף בעל "ערוך השולחן": "ויראה לי דזהו כשמכניס המים בעומק לפיו, ומעלה פיו למעלה ומתחלחל המים בגרונו. אבל כשנוטל המים לפיו והוא עומד שחוח וכוונתו רק לנקות השיניים, ואין חשש שיבלע בגרונו - מותר, לבד בט' באב ויום הכיפורים". הכרעת ה"משנה ברורה" היא: "ובמקום צער יש להתיר רחיצת פה במים (ללא משחת שיניים - על פי "שערים מצוינים בהלכה") רק שיזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו למטה".

ז. הבדל נוסף בין שלש התעניות לתשעה באב הוא בהגדרת הפטורים מן הצום. בעשרה בטבת פטור מהצום חולה שאין בו סכנה (היינו: אדם הסובל מחום או מכאבים המשפיעים על כל גופו למרות שלא נשקפת סכנה לחייו. אולם אדם הסובל מכאבים קלים שאינם משפיעים על תפקודו הכללי - אינו פטור מהצום). גם מעוברות ומניקות פטורות מן התענית, אלא שבעניין זה יש הבדל בין ספרדים לאשכנזים: לדעת המחבר⁶⁸, הן פטורות מלהתענות, אולם מדברי הרמ"א⁶⁹ משמע שהן פטורות אם הן "מצטערות הרבה". המנהג המקובל הוא שמעוברות ומניקות אינן מתענות.

ח. הרבנות הראשית קבעה את יום עשרה בטבת כ"יום הקדיש הכללי" - אמירת קדיש לעילוי נשמת הנספים בשואה שתאריך מותם אינו ידוע. כמו כן, נערכות תפילות אזכרה לעילוי נשמת הנספים.

כה אמר ה' צבא-ות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים.⁷⁰

English Hilchot for Hanuka on the web: www.efrat.muni.il

mdatit@efrat.muni.il // 02-9933120

- 65. סימן תקסד
66. סימן תקנ ס"ק ו
67. סימן תקסז, ג ומ"ב ס"ק יא
68. סימן תקנז ה
69. סימן תקנ ה
70. זכריה ח,יט

- 55. מ"ב תרעא ס"ק מד, ילקוט יוסף מועדים עמוד רה סעיף כב
56. שם(ילקוט יוסף מועדים) הערה נא
57. מ"ב תרפד ס"ק א
58. מקראי קודש פרק יב סעיף טז
59. מבוסס על פי סיכומיו של הרב גולן,תשס"ח
60. רמב"ם הל' תעניות פרק ה הלכה א
61. זכריה ח, יט
62. יח ע"ב
63. סימן תקנ סעיף א ומ"ב ס"ק א
64. מ"ב שם, ס"ק ו

- 42. שו"ע תרפב סעיף א
43. מ"ב תרפב ס"ק ד, ילקוט יוסף, מועדים עמוד רלט סעיף ד וכן עמוד רמ סעיף ז
44. גם לבני עדות ספרד
45. הלכות חנוכה פ"ג ה"ו
46. ילקוט יוסף מועדים עמוד רמב סעיף יב
47. מקראי קודש פרק יב סעיף טו
48. שו"ע ורמ"א תרפג ומ"ב ס"ק א
49. תרפד סעיף א
50. שו"ע ורמ"א תרע סעיף ב
51. מתוך סיכומיו של הרב גולן תשס"ח
52. מ"ב תרעט ס"ק ב, ילקוט יוסף עמוד ריב סעיף ז
53. גם לבני עדות ספרד
54. שו"ע תרפד סעיף ג

בבית שני, כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות; ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל, ופרצו בו פרצות, וטמאו הטהרות; וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול. עד שריחם עליהם א-להי אבותינו, והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכוהנים הגדולים, והרגום, והושיעו ישראל מידם; והעמידו מלך מן הכוהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים, עד החורבן השני.

וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחילתן כ"ה בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

(רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכות א-ג)

סדר הדלקת נרות חנוכה

- א. כל סוגי השמנים והפתילות כשרים לנרות חנוכה ומצוה מן המובחר להדליק בשמן זית.
- ב. כדי לקיים את המצווה, מעיקר הדין די בהדלקת נר אחד בכל לילה. אך נהגו להדר ולהדליק בכל לילה נרות כמניין ימי החג שעברו, עד שבלילה השמיני ידליקו שמונה נרות.¹
- ג. בלילה הראשון יש להציב את הנר בצד ימין של החנוכייה, ובלילה השני כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר שמאלי, כדי לפנות לימין. כך יעשה בכל לילה, שיתחיל בנר החדש, ואחר כך יפנה לצד ימין. כך נמצא שבכל לילה מברך על הנר החדש שמורה על הנס, שהרי בתוספת הימים התעצם הנס.²
- ד. לפני ההדלקה מברך שתי ברכות: "ברוך... אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר (של)³ חנוכה, "ברוך... שעשה ניסים לאבותינו.... בלילה הראשון שמדליק מוסיף ברכה שלישית: "ברוך... שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"⁴.
- ה. לאחר הדלקת הנר הראשון אומרים את הפיוט 'הנרות הללו...' תוך כדי הדלקת הנרות האחרים, לאחר מכן נהוג להוסיף פיוטים שונים 'מעוז צור...' 'מזמור שיר חנוכת הבית לדוד...' ועוד, כל אחד ע"פ מנהגו.
- ו. אסור להשתמש בנרות החנוכה, כל שימוש ארעי, כגון לספור מטבעות, להביט בשעון ואפילו לימוד תורה לאורם אסור. לפיכך נוהגים להדליק נר נוסף - השמש, בכדי שאם ישתמש לאור הנרות יהיה זה לאור השמש, שהוא זה שהודלק אחרון. יש להעמיד את השמש במיקום גבוה או בריחוק קצת משאר נרות החנוכייה.⁵

1. שולחן ערוך סימן תרעא סעיף ב, משנה ברורה סעיף קטן ד.
2. שו"ע סימן תרעו סעיף ה-זהו המנהג הנפוץ לסדר הדלקת הנרות, ישנם מנהגים נוספים:הדלקת הנר הקרוב ביותר למזוזת הפתח וממנו ממשיכים אל שאר הנרות, זו שיטת המהרש"ל והגר"א. מנהג נוסף: הדלקת הנרות משמאל לימין, דהיינו שמהיום השני ידליק את השמאלי ביותר ולאחרייו את הימני ממנו, זו שיטת הט"ז.
3. משנה ברורה ס"ק א "נר של חנוכה"
4. שו"ע סימן תרעו סעיפים א-ב.
5. שו"ע ורמ"א תרעג סעיף א, מ"ב ס"ק כ"א

- ו. אין מדליקים את השמש מנר החנוכה.⁶ אך העברת אש מנר מצווה אחד למשנהו (כגון ע"י פתילה ארוכה) לדעת השו"ע מותר רק בנר הראשון ולא בנרות ההידור ולדעת הרמ"א אסור.
- ז. נרות חשמליות - דעת רוב הפוסקים שאין יוצאים ידי חובת המצווה בנורות חשמליות, בדיעבד כשאין לו נרות אחרים, ידליק ללא ברכה.⁷
- ח. "הדלקה עושה מצוה ולא הנחה", פירוש הדבר שכאשר מדליק את נרות החנוכה, קיים את המצווה ואין להזיזם ממקומם.
- ט. "כתבתה אין זקוק לה", לכן, אם הניח את הנרות במקום ובאמצעים המספיקים להם לדלוק למחצית השעה שלאחר צאת הכוכבים, והנרות כבו בפתאומיות, יצא ידי חובת המצווה גם אם כבו מיד לאחר ההדלקה.
- י. נשים נוהגות שלא לעשות מלאכה בחצי השעה הראשונה לאחר הדלקת הנרות,⁸ מנהג מניעת מלאכה זו נוגע למלאכות האסורות בחול המועד.⁹
- יא. שמן ופתילות של זמן המצווה וכן שאריות של נרות שנשארו בחנוכייה לאחר היום השמיני - אסורים בהנאה¹⁰ ויש לשורפם בפני עצמם ולא כנר שבת וכדו'
- יב. מצוה על בעלי עסקים כדוגמת בעלי חנויות להדליק נרות חנוכה כשרים או לפחות חנוכייה חשמלית בכדי לפרסם הנס, ומכל מקום לא יברכו על הדלקה זו.

החייבים בהדלקה ואכסנאי

- יג. מנהג הספרדים הוא שרק אחד מבני הבית הוא המדליק את נרות החנוכה, ואילו מנהג האשכנזים שכל אחד מבני הבית מדליק בעצמו.¹¹
- נשים חייבות במצווה כגברים ולמרות שזו מצווה עשה שהזמן גרמא, ובדרך כלל נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, מכל מקום כיוון שגם הנשים היו שותפות בנס, אף הן חייבות במצווה.¹²
- נשים נשואות נהגו שלא להדליק נרות, מפני שהדלקת בעליהן נחשבת כהדלקה שלהן, שהרי 'אשתו כגופו'.
- נראה שטוב לעודד את הבנות שהגיעו לחינוך, להדליק נרות כי ההדלקה מקשרת אותן לתורה ולמצוות¹³.
- יד. אורח המתגורר אצל אחר, עליו לתת לבעל הבית סכום מועט (פרוטה, כ-6 אגורות) בכדי להשתתף עמו בנרות החנוכה¹⁴, אא"כ הוא נחשב אחד מבני הבית, לעניין זה גם חתן המתארח אצל חמיו או בן נשוי המתארח אצל אביו נחשבים כבני הבית¹⁵. אורח אשכנזי שיש לו נרות חנוכה עדיף שידליק בעצמו¹⁶.
- טו. היוצא מביתו עם משפחתו קודם פלג המנחה ומתכוון לחזור בהמשך הערב, אם יחזור לביתו עד השעה 21:00 ידליק בברכה בביתו לכשיחזור¹⁷, אם יחזור מאוחר יותר, ידליק בברכה בבית מארחיו והמחמיר ידליק שוב בביתו ללא ברכה, וי"א שההדלקה נקבעת רק ע"פ השינה במקום ולכן עליו בכל מקרה להדליק בביתו בברכה¹⁸.

6. שו"ע ורמ"א תרעד סעיף א, ילקוט יוסף מועדים עמוד רכב סעיף א, בספר מקראי קודש פרק ו סעיף יג-מתיר לאחר זמן המצווה(חצי שעה).
7. פניני הלכה זמנים פרק יא וראה שם בהערה 8
8. שולחן ערוך תרע סעיף א,מ"ב ס"ק ג-ד.
9. מקראי קודש חנוכה פרק א ס"ק ז בשם הגר"מ פיינשטיין והגר"מ אליהו.
10. שו"ע תרעד סעיף ד,מ"ב ס"ק יח מביא שניתן להתנות שהשמן שהוא מעבר לזמן השיעור לא ייאסר.
11. שו"ע ורמ"א תרעא סעיף ב
12. פניני הלכה זמנים עמ' 235, ילקוט יוסף זמנים תרפג ט.
13. פניני הלכה זמנים עמ' 240
14. שו"ע תרעד
15. ילקוט יוסף מועדים עמוד רלג הלכה ד
16. משנ"ב ס"ק ג
17. מקראי קודש פרק ט הלכה כ והערה מט בשם הרב מרדכי אליהו
18. חזון עובדיה (עמוד קנה), מהר"י כץ ועוד

טז.הנמצא מחוץ לביתו, כגון הנמצא בצבא או מילואים יוצא ידי חובה בהדלקת אשתו או רווק בהדלקה של הוריו בביתו, אך למנהג האשכנזים חייל נשוי ידליק בעצמו, ויברך רק אם יודע שאשתו עדיין לא הדליקה נרות¹⁹, כאשר לא מדליקים עליו בביתו, ידליק בברכה.

יז. המנהג הנפוץ אצל האשכנזים שקטן שהגיע לחינוך ידליק בברכה²⁰, המ"ב²¹ הביא גם דעות אחרות, אשר אין לאפשר לקטן שאין לו בית משל עצמו להדליק בברכה, אך לדעת כולם, הן ספרדים והן אשכנזים, ילד לפני גיל מצוות שכבר הגיע לגיל חינוך יוכל להדליק נרות בברכה רק כאשר נמצא לבדו בדירה (כגון שהוריו נסעו)²².

מקום הדלקת הנרות²³

יח. בגמרא²⁴ נאמר: "מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ", ונחקו רש"י ותוספות בעניין זה. לדעת רש"י, ר"ן ועוד, מדליקים בפתח הבית, גם אם יש חצר לפני הבית, ואילו לפי התוספות, רשב"א ועוד מדליקים בפתח החצר. בשולחן ערוך²⁵ נפסק כתוספות, ולכן יש להדליק בכניסה לחצר.

הרב אליעזר מלמד כתב בספרו²⁶ שאם פתח הבית נראה לרחוב ויותר אנשים יראו את החנוכייה כאשר תהיה מונחת בפתח הבית - עדיף להדליק נרות שם.

יט. מדליקים הנרות משמאל לפתח, כדי שיהיה מסובב במצוות: מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל²⁷.

כ. המדליקים בבית (ולא בחוץ), מהו מיקום ההדלקה? הרמ"א פוסק שהמנהג להניח בטפח הסמוך לפתח מבפנים, וכן הכריע הרב מרדכי אליהו. אולם ב"משנה ברורה" כתב שעדיף להדליק בחלון הפונה לרשות הרבים²⁸, וכן הורו רוב האחרונים.

כא. אנשים הגרים בבתיים משותפים: הרב אליהו שלינגר הביא בספרו²⁹ מחלוקת האחרונים בעניין זה. לדעה אחת³⁰ יש לחדר המדרגות דין חצר, ולדעה שניה³¹ - דין מבוי. לשיטה הראשונה יש להדליק בכניסה לחדר המדרגות, ואילו לשיטה השניה, מדליקים בתוך הבית.

כב. האם אנשים הגרים בקומות העליונות (הגבוהות יותר מעשרים אמה מהרחוב) צריכים להדליק בחלון הפונה לרשות הרבים? לדעת רוב הפוסקים אין צורך להדליק בחלון הואיל ואין בזה היכר לבני רשות הרבים, אולם יש פוסקים שיש להדליק בחלון, מכיוון שאת העשרים אמה מודדים מקרקע הבית ולא מהרחוב, וגם יש פרסומי ניסא לדיירי הקומות הגבוהות בבתיים ממול.

כג. מי שנמצא בפנימייה או בבית מלון: לדעת הרב שפירא זצ"ל, יש להדליק בפתח החדר (הפונה למסדרון). לדעות אחרות יש להדליק בחלון הפונה לרשות הרבים. (כמובן בתנאי שאין סכנה בטיחותית).

19. משנ"ב תרעד ס"ק טז, ילקוט יוסף מועדים עמוד רלב
20. שו"ע תרעד סעיף ב
21. שם, ס"ק יג
22. עיין עוד מקראי קודש פרק ט סעיפים ו-ז ובהערות.
23. מתוך סיכומיו של הרב גולן תשס"ח
24. שבת כא:
25. שו"ע תרעא סעיף ה
26. פניני הלכה, זמנים, עמוד 261 וכן הערה 2 ובעמוד 263
27. שו"ע תרעא סעיף ז
28. רמ"א תרעא סעיף ז,מ"ב ס"ק לח.
29. 'נר איש וביתו' סימן ה הערה ו
30. הרב מבריסק
31. החזון איש

זמן ההדלקה

כד. בעניין זמן הדלקת נרות החנוכה נחלקו הדעות. בגמרא נאמר: "מצוותה משתשקע החמה". לשיטת ה'טור' וכן נפסק ב'שולחן ערוך' שהכוונה לסוף השקיעה, היינו צאת הכוכבים. אולם לדעת ראשונים רבים, הכוונה לתחילת השקיעה ('היעלמות' השמש מעינינו), וכן הכריע הגר"א. הנוהגים כהגר"א מתפללים מנחה ואח"כ מדליקים, והנוהגים כשולחן ערוך מתפללים ערבית בצאת הכוכבים ומיד אח"כ מדליקים. כדי שלא לאחר ההדלקה יותר מידי, רצוי להכין את הנרות והפתילות לפני התפילה³².

גם המתפללים ערבית מאוחר יותר, ידליקו בצאת הכוכבים. כה. בשעת הצורך, כגון בערב שבת, או כשעליו לצאת מביתו קודם השקיעה לצורך חשוב, ניתן להדליק כבר מ'פלג המנחה'³³ במקרה זה יש להקפיד שהנרות יישארו דולקים עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים³⁴.

כו. בדיעבד זמן ההדלקה הינו כל הלילה עד עלות השחר, אך בהדלקה זו (לאחר 21:00/22:00) לא יברך מאחר שאין פרסום הנס³⁵.

הדלקה בבית הכנסת, מקומות כינוס ושמחות

כז. בנוסף להדלקת נרות החנוכה בבית, מדליקים בברכה גם בבית הכנסת, הדלקה זו היא לצורך פרסום הנס בלבד ואין יוצאים בה ידי חובה³⁶.

כח.המדליק את נרות החנוכה בבית הכנסת, לא יחזור על ברכת 'שהחיינו' בביתו, אא"כ מוציא אחרים ידי חובת המצווה (י"א שכך הדין גם לגבי ברכת 'על הניסים').

כט.ההדלקה בבית הכנסת נערכת בין מנחה לערבית³⁷ והמנהג הנפוץ הוא להדליק לפני 'עלינו לשבח'.

ל. מיקום החנוכייה בבית הכנסת יהיה בצד דרום, כאשר הנרות מסודרים בין מזרח למערב, מנהג האשכנזים³⁹ להדליק שם, כאשר המדליק עומד כשפניו לצפון ומדליק כל יום מהנר החדש, השמאלי יותר לכיוון ימין שלו, ומנהג הספרדים⁴⁰ שהמדליק עומד ופניו לדרום ומדליק דרך ימין ממזרח למערב.

לא.לכתחילה, יש להשאיר את הנרות דולקים לפחות למחצית השעה, יש המתירים לכבות אם התנה כך מראש, ויש הנוהגים לשים נרות או מספיק שמן בכדי שידלקו רק עד לסוף זמן תפילת ערבית.

לב.כשם שאסור להשתמש לצרכיו בנרות החנוכה בבית, כך אסור בבית הכנסת (יש האוסרים להשתמש גם לאור השמש בבית הכנסת, בשונה מאשר בבית).

לג.לכתחילה יברך על הדלקת הנרות רק כשיישנם עשרה גדולים⁴¹ ויש מתירים אם יודעים שיגיעו עשרה למרות שאין כעת.

32. שו"ע תרעב סעיף א ומ"ב ס"ק א
33. שעה ורבע זמנית קודם השקיעה
34. שו"ע תרעב סעיף א,משנ"ב ס"ק ב
35. מקראי קודש פרק ט הלכה כ והערה מט בשם הרב מרדכי אליהו
36. שו"ע ורמ"א תרעא סעיף ז
37. רמ"א תרעא סעיף ז ומ"ב ס"ק מו, ילקוט יוסף מועדים עמוד ר
38. שו"ת שב יעקב (הרב יעקב כ"ץ זצ"ל מפראג) חלק אורח חיים שאלה כ"ב
39. מ"ב תרעא ס"ק מג
40. כך החיים תרעא ס"ק טט
41. כך החיים תרעא ס"ק עב, ילקוט יוסף מועדים עמוד רג סעיף יז